

ДЕЧАКОВО СВЕДОЧЕЊЕ СТРАШНОГ СВЕТА ОДРАСЛИХ

(Михајло Орловић: *Сиви капут*,
роман, „Кућа поезије“, Бања Лука 2016)

Око мотива *боје* као стуба сећања, али и асоцијативне приповедне каписле, Михајло Орловић у тридесет пет вितिца (прича) плете свој романескни венац. Сижејну осу чини причање у *тридест пет гласова* (као неке врсте спољних нараторових помагача), о сеоском дечаку *Андреји Плотовићу*, домском сирочету (његовом мукотрпном одрастању, *посртању са лековитим ожљивцима*, и „класичном“ западању у урбани демонијум) и завичајном Володеру, за који се успутно каже „да је у близини Хашана“, чиме се, можебити, (не)упадљиво сенчи ауторова нулта (приповедна) интенција.

Дечак Андреја Плотовић, у највећем делу овог романа јесте, заправо, Орловићев наратор који под својим евокативним фокусом прати, усмерава и развија фабуларне токове, радњу овог кратког романа који (и по формату) и фрагментарним иверцима живо подсећа на *малу звучну кутију*. У прослову романа коју сачињава песма и исповедна проза чујемо у позадини ауторов глас који оснажује и *посвећује*, како своју властиту (сеновиту) успомену на *жену у сивом капуту* (а заправо, по свему судећи, његову мајку, што јасно докучујемо на крају овог дела) тако и читаоца да овај лакше прати дисперзивне, атомизиране, *ситу(в)ацијске* тачке романа, неретко и опетоване кроз бројне, помало „погубљене“ и кадикад сеоски „логореичне“, натуралистички извајане ликове и јунаке.

Романескно фабулирање започиње, у ствари, фантазмагоричном, *дечјом* причом „Плаво село“, (које је допола легенда, остатак стварносна проза) што ћемо сретати током читаве фрагментизације (дисперзиног/дискурзивног „осипања“ и уметничке кристализације) овог дела. Јер, Михало Орловић (аутор и неколико песничких књига и записа, дугогодишњи радијски и тв-новинар који се успешно окушао у, хвале вредном документарном филмском жанру) за своју књижевну грађу подједнако (и готово редовно) користи (осим документарне) и фолклорну грађу и живу усмену традицију, тако да све његове књиге носе (*неретко, по писца избавитељски*) фантастични, фантазмагорични ореол. Управо уделом супрареалног у поступку и језику, наш писац решава (најчешће успешно) *проблем дистанце*, како у односу на објективну стварност, јунаке, догађаје, тако и муњевито смењивање простора и времена. Она, већ одавно десемантизована, али и даље тачна, крилатица да писац увек ствара *једно дело*, може се применити и на Орловића. Зато је овај роман „погодан“ за све узрасте, премда је он у својој суштини (*добар*) роман за децу, *малу и велику*, заправо, *романескно сведочење страшног света одраслих језиком једног осиротелог дечака*, захваћеног вихором злосрећне судбине и сеоских *здухаћа*, и стога прерано сазрелог, а зато се плаћа, у *готовини, опака или ти благородна земна таксари*на у осами, „ненормалности“, *одбацивању, чудаштву, уметничком стварању, обележевању, изопштености, странствовању, (ускрсном) страдању*. Мислим да би овај роман (који је обимом невелик, питко написан, духовито исприповедан, лако се чита) требало да читају (кад би ови ишта читали, осим своје *вирутелно учитане CV* аутобиографије!) они који јесу на каквом друштвеном, пословном кормилу, на прамцу, тамо одакле се *орвеловски* управља „људским ресурсима“!

Све Орловићеве романескне приче и њихове јунаке (кадицад ћопићевски самоникло нахерене, или пак вешто подешене) прати прошан, једак и једар хумор, говорни језик (марљиво) књижевно стандардизован, али кадшто и раздешен, ругалачки, опсцен, кад они, ти ликови и јунаци, постају живљи, стварнији, упечатљивији. Управо на тим местима, понекад наратора понесе народни тип говора, и тада долази до његовог поистовећивања са својим јунацима, кад се ломи и „лелуја“ граничник дистанце. Али ту је аутору увек при руци нека легендица, какав ритуални, обредни степеник, плашт фантастичног, стварносна *кривуља/изобличавање*, заправо, сфера *онобичавања*, и романескно ткање опет је на своме *разбоју*.

Свака од ових (тридесет пет прича) има у себи више заметака недопричаних, недовршених прича, чиме аутор као да оставља простор и време читаоцу да се овај уплете у нараторове послове. Оне понекад (док не дочитамо роман до краја) делују и осујећено и осакаћено, а онда схватимо да је то (да ли несвесни, наивни или лукави?) план самог аутора који (можда) рачуна на маштовитог читаоца (ауторовог сродника!) који ће, на крају приповедачке игре, сам попунити „празнине“, допричати започето, па канда заборављено или недостатком игаминације ушкопљено.

Своје ликове и јунаке, међу којима је много типичних селских бургијаната, злица и *подвалција* (Ћопић), али и јуродивих, божјака и покоја добра душица, а који се појављују, из приче у причу, у разним ситуацијама, дуж читаве *каже* о несрећном дечаку Андрији Плотовићу, Орловићев наратор слика штуро, искоса, овлаш, у скици, филмски секвенично, у наслуту; на први поглед, рекли бисмо: лако, неоптерећено, необавезно, нетенденциозно. И (кратку) реченицу је подесио томе, са минималистичком дескрипцијом. Све је свео на дијалог, са покојом

краћаном деоницом *унутрашњег разговора*. Шта се крије у позадини овог поступка, запитаћете се? Наиме, сви ти крњи портрети (којима се ипак рише, у крајњем исходу, а у ширем временском и повесном дијапазону, дијахроно-синхронијска атмосфера Володера) сви они, дакле, својим *опозитом*, као у тамној комори, доврхуњују/уцелињују књижевни портрет дечака Плотовића, социјалну и духовну ауру пишчеве објективне стварности из које је поникао његов јунак. У томе портрету назиру се, јарко, и ауто-биографске цртице самог Михајла Орловића, што семантички усложњава овај роман и додатно обавезује писца.

Аутор романа *Сиви капут* је, у основи, песник и писац традицијске, и понајвећма фолклорне и фантазмагоричне имагинације, што му је умногоме помогло да избегне *володерске* реалистичке (и друге) плићаке. Завршница овог романа држи нас у уверењу да ће се наш писац још враћати својој *Сенци*, односно дечаку Андрији Плотовићу, лику разнородне мотивацијске и архетипске структуре.

Анђелко АНУШИЋ